บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เนื่องจากส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีหลายประการ เช่น มลพิษต่าง ๆ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวมักง่ายและขาดระเบียบวินัย รวมถึงการขยายตัวของชุมชนและความหนาแน่นของประชากร ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบทมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่น อากาศเป็นพิษ ขยะมูลฝอย น้ำเสีย ฯลฯ ในแต่ละปีหน่วยงานต่าง ๆ ต้องใช้งบประมาณสำหรับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมค่อนข้างสูงและเพิ่มขึ้นทุกปี (สมสมาน อาษารัฐ, 2548, หน้า 1)

สำหรับปัญหาขยะมูลฝอยในปัจจุบันเกิดจากสาเหตุของปัญหาหลายประการ เช่น การบริหารจัดการในการกำจัดขยะมูลฝอย สถานที่ทิ้งขยะมูลฝอยมีไม่เพียงพอ การเก็บขนขยะมูลฝอยและการขนส่งยังไม่เหมาะสมและเพียงพอ จำนวนภาชนะรองรับขยะมูลฝอยไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ อีกทั้งประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด ขาดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อปัญหาขยะมูลฝอย ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับอันตรายที่จะเกิดจากขยะมูลฝอย ความจำเป็นในการลดการทิ้งขยะมูลฝอย การคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่และการเพิ่มมูลค่า ตลอดจนขาดจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จนทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษและเหตุรำคาญต่าง ๆ ในวงกว้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

จากสภาพปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อความเดือดร้อนของชุมชนและมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงและขยายพื้นที่ออกไปสู่สังคมในชนบท ดังนั้น ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนและประชาชนทุกคนจะต้องให้ความสำคัญ มีจิตสำนึกในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยให้ลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด โดยพยายามหาแนวทาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

เพื่อที่จะลดปริมาณขยะมูลฝอยลงด้วยการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ ในด้านการลดปริมาณ การทิ้ง การคัดแยก การนำกลับมาใช้ใหม่ และการเลือกใช้วิธีการจัดการขยะมูลฝอยโดยให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด พยายามตอบสนองความต้องการในการเพิ่มคุณภาพชีวิต รวมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมและจัดการขยะมูลฝอย แต่ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนนับตั้งแต่จุดเริ่มต้น คือการก่อขยะมูลฝอยในปริมาณที่จำเป็น การคัดแยก การทิ้งขยะมูลฝอยให้สะดวกในการจัดเก็บ และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ตลอดจนการตระหนักว่าปัญหานี้เป็นเรื่องสำคัญและต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน แม้ว่าหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยจะเป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็เป็นการยากที่จะแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยให้ลุล่วง ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือและพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่นั้น ๆ ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลไม่อาจทำหน้าที่ได้สมบูรณ์หรือมีประสิทธิภาพได้แต่เพียงลำพัง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญยิ่ง และเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเพื่อนำไปกำหนดเป็นแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ศักดิ์สิทธิ์ แย้มศรี, 2543, หน้า 13)

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิสถานภาพในปัจจุบันของตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่าการดำเนินงานด้านการกำจัดขยะมูลฝอย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ (อบต. หนองปรือ) มีรถจัดเก็บขยะ 8 คัน ปริมาณความจุรวม 40 ลูกบาศก์เมตร โดยรถเก็บขยะทุกคันวิ่งวันละ 3 เที่ยว จัดเก็บขยะในถนนสายหลักเป็นประจำทุกวัน โดยเริ่มทำงานตั้งแต่เวลา 5.00 - 7.00 น. มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานรวม 32 คน ซึ่ง อบต. หนองปรือ จัดทำโครงการถนนปลอดขยะมูลฝอยในถนนสายหลัก โดยการกำหนดเวลาทิ้งตั้งแต่ 18.00-5.00 น. และเก็บค่าธรรมเนียมในอัตรา 40 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอย อบต. หนองปรือใช้วิธีฝังกลบ มีพื้นที่จำนวน 10 ไร่ ในด้านปริมาณขยะมูลฝอยพบว่ามีเพิ่มมากขึ้นทุกปี นับจากปี 2546 มีจำนวน 12,600 ตัน ปี 2547 มีจำนวน 16,200 ตัน ปี 2548 มีจำนวน 18,720 ตัน และปี 2549 (มกราคม-สิงหาคม) มีจำนวน 17,020 ตัน ประเภทของขยะมูลฝอยที่มีจำนวนมากสุด ได้แก่ ขยะเศษอาหาร คิดเป็นร้อยละ 53 พลาสติก คิดเป็นร้อยละ 24 เศษกระดาษ คิดเป็นร้อยละ 13 และขยะอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 10 (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ, 2549, หน้า 15-18)

ส่วนแหล่งที่มาของขยะมูลฝอยแบ่งออกเป็น ขยะมูลฝอยจากบ้านพักอาศัย ขยะมูลฝอยจากร้านค้าในชุมนและตลาดนัด ประชาชนส่วนใหญ่ทิ้งขยะมูลฝอยโดยไม่มีการคัดแยกเนื่องจากไม่มีเวลาและเห็นว่าขยะมูลฝอยมีมูลค่าน้อย ในประชาชนบางกลุ่มที่มีการคัดแยกบ้างนั้นก็แยกออกเป็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ขยะมูลฝอยขายได้และขยะมูลฝอยขายไม่ได้ ส่วนผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนและผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดนัดไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย และมักทิ้งบริเวณข้างถังโดยใส่ถุงกองไว้เนื่องจากเน้นความสะดวกและมีบางส่วนที่ขับรถมาและโยนทิ้งในบริเวณจุดรองรับขยะมูลฝอยโดยไม่ได้ลงจากรถซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาในบริเวณจุดทิ้งขยะมูลฝอย สำหรับปัญหาขยะมูลฝอยของตำบลหนองปรือที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ ประชาชนส่วนใหญ่ยังทิ้งขยะมูลฝอยโดยไม่คัดแยก ทั้งที่เป็นบ้านพักอาศัย ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน และผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดนัด ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการ การขาดความร่วมมือจากผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนในการปฏิบัติตามระเบียบข้อกำหนดในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะในเรื่องการนัดหมายเวลาทิ้งและเก็บขยะมูลฝอยในถนนสายหลัก และยังมีขยะมูลฝอยตกค้างในแต่ละวัน เนื่องจากขยะมูลฝอยที่ต้องจัดเก็บมีเป็นจำนวนมากถึง 74 ตันต่อวัน โดยขยะมูลฝอยตกค้างมีปริมาณรวม 10 ตันต่อวัน แยกเป็นขยะมูลฝอยตกค้างในหมู่ 1 จำนวน 1 ตัน หมู่ 5 จำนวน 5 ตัน หมู่ 6 จำนวน 1 ตัน และหมู่ 10 จำนวน 3 ตัน

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่มีตำแหน่งเป็นกำนันตำบลหนองปรือ จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย และปฏิบัติตามข้อกำหนดในการจัดการขยะมูลฝอยโดยด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นการป้องกันปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน ที่เชื่อมโยงกับการเกิดปัญหาขยะมูลฝอย

1.2.2 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนในการ

1) วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนขยะมูลฝอยในชุมชน

2) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

3) ร่วมประเมินผลความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

1.2.3 เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

1.3.1 ได้แนวทางที่สามารถนำไปใช้วางแผนในการบริหารและจัดการขยะมูลฝอยของ อบต. หนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

1.3.2 ชุมชนมีแนวทางปฏิบัติที่ดี ชัดเจน และเกิดความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ดี

1.3.3 เพื่อเป็นแนวทางให้ชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

1.3.4 สามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนให้ดีขึ้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ

ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ สถานการณ์ ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน ตลอดจนการบริการด้านขยะมูลฝอยของ อบต. หนองปรือ จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์เสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่ม และร่วมกับผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนตามความต้องการของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน จากนั้น นำแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนที่ร่วมกันสร้างขึ้นไปทดลองใช้ และทำการประเมินผลความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ดำเนินการในพื้นที่ 14 หมู่ คือ บ้านหนองปรือ บ้านกลาง บ้านห้วยร่วม บ้านห้วยตาหนู บ้านเนินพลับหวาน บ้านหนองสมอ บ้านมาบยายเลีย บ้านตาลหมัน บ้านหนองหิน บ้านเขาน้อย บ้านหนองใหญ่ บ้านนาเกลือ บ้านมาบตาโต้ และบ้านทุ่งกลม ส่วนในขั้นตอนการดำเนินการคือการนำแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนที่ร่วมกันสร้างขึ้นไปทดลองใช้ และขั้นตอนการประเมินผลความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ดำเนินการในพื้นที่ หมู่ 1

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ในขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน กลุ่มเป้าหมายคือผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนใน 14 หมู่ (หมู่ละ 3 คน)

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

รวมทั้งสิ้น 42 คน ส่วนในขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน และขั้นตอนการประเมินผลความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน กลุ่มเป้าหมาย คือผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนในหมู่ 1 ทั้งหมด ซึ่งมีจำนวน 78 คน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย ตามภาพ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

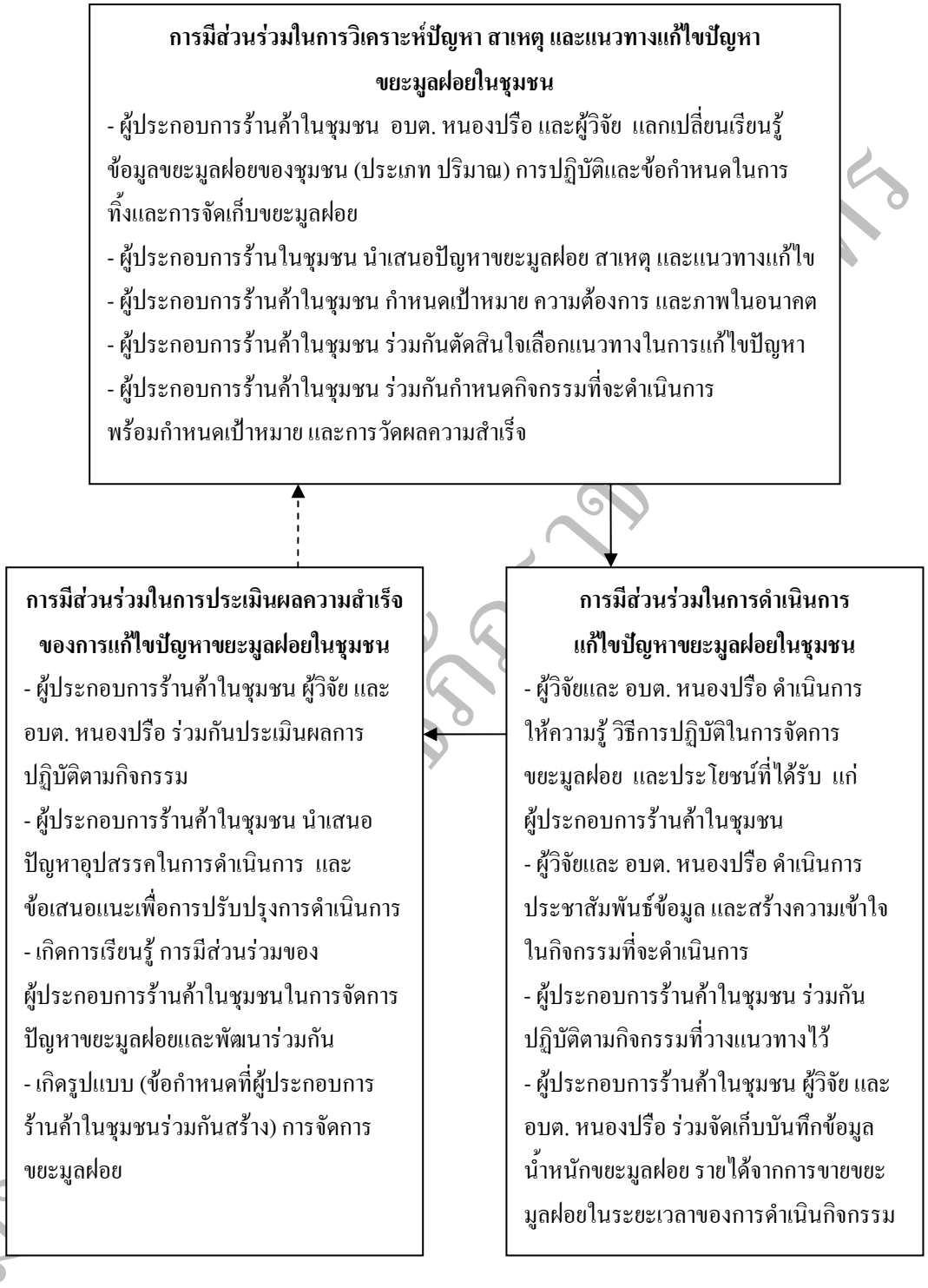

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ไว้ดังนี้

1.6.1 ขยะมูลฝอย หมายถึงบรรดาสิ่งของที่ไม่ต้องการใช้แล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของแข็งจะเน่าเปื่อยได้หรือไม่ก็ตาม รวมตลอดไปถึงเศษอาหาร พลาสติก กระดาษ ขวด กระป๋อง และเศษวัสดุที่ทิ้งจากบ้านเรือนที่พักอาศัย ร้านค้าในชุมชน และสถานที่ต่าง ๆ

1.6.2 การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึงการดำเนินการเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องเก็บขน และนำไปกำจัดให้เหลือน้อยที่สุด โดยอาศัยวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง

1) การคัดแยกขยะมูลฝอย หมายถึงการแบ่ง แยก ขยะมูลฝอยออกเป็นจำพวก ชนิด ที่มีลักษณะทั่วไปร่วมกันหรือใกล้เคียงกัน ได้แก่ การแบ่งขยะมูลฝอยออกเป็น ขยะมูลฝอยแห้ง ขยะมูลฝอยเปียก และขยะมูลฝอยอันตราย โดยมีเป้าหมายในการคัดแยก คือ

(1) เพื่อนำขยะมูลฝอยบางส่วนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยการนำไปจำหน่ายเพื่อการนำไปรีไซเคิล

(2) เพื่อนำขยะมูลฝอยส่วนที่เหลือจากการคัดแยกที่ขายไม่ได้ไปทิ้งในถังขยะมูลฝอยของ อบต. หนองปรือ

2) การเก็บ ขน และกำจัดขยะมูลฝอย หมายถึงการดำเนินการของ อบต. หนองปรือในการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจากถังขยะมูลฝอย เพื่อขนส่งโดยรถขยะมูลฝอยไปยังสถานที่ฝังกลบและทำการฝังกลบขยะมูลฝอย

1.6.3 ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน หมายถึงประชาชนที่ประกอบกิจการในลักษณะร้านค้า ซึ่งมีที่ตั้งร้านค้าอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในระยะเวลาที่ทำการวิจัย

1.6.4 การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน หมายถึงการที่ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยตั้งแต่ขั้นตอน การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน การดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน และการประเมินผลความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี